

TARJIMASIDA STANDARTLASHTIRISH ZARURIYATI

Ne'matova Marjona Ermuhammad qizi

*Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti
universitetining tarjima nazariyasi va
amaliyoti fakulteti 4-bosqich talabasi*

[*shalolaochilova092@gmail.com*](mailto:shalolaochilova092@gmail.com)

Annotatsiya : Ushbu maqolada ETA, ETD, BOL, LCL, FCL va ASAP kabi keng qo'llaniladigan logistika qisqartmalarini turli tillarga tarjima qilishda yuzaga keladigan qiyinchiliklar va nomuvofiqliklar ko'rib chiqiladi, bunda standartlashtirish zarurligiga alohida e'tibor qaratiladi. Global savdo kengayib, logistika operatsiyalari tobora integratsiyalashgan va vaqtga sezgir bo'lib borayotganligi sababli, ushbu qisqartmalarning aniq talqini tashuvchilar, yuk ekspeditorlari, bojxona organlari va oxirgi foydalanuvchilar o'rtasida samarali aloqani ta'minlash uchun juda muhimdir. Noto'g'ri talqin qilish kechikishlarga, moliyaviy yo'qotishlarga va huquqiy asoratlarga olib kelishi mumkin, ayniqsa multimodal transport va xalqaro yuk tashish hujjatlarida. Tadqiqotda ushbu qisqartmalar bilan bog'liq lingvistik, operatsion va tartibga solish masalalari ta'kidlangan va global logistika jarayonlarida shaffoflik, aniqlik va samaradorlikni oshirish uchun izchil tarjima standartlarini o'rnatish juda muhimligi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: Logistika, qisqartmalar, ETA, ETD, BOL, LCL, FCL, ASAP, tarjima standartlashtirish, multimodal transport, xalqaro yuk tashish, terminologiyani boshqarish, ta'minot zanjiri aloqasi.

Kirish

Zamonaviy global iqtisodiyotda dengiz va multimodal yuk tashish ta'minot zanjirlari va xalqaro savdoning asosini tashkil qiladi - jahon savdosining deyarli 80-90% yuk tashish orqali tashiladi, konteynerli yuk tashish esa global savdo

qiymatining taxminan 60% ni tashkil qiladi. 2023-yil holatga ko'ra, butun dunyo bo'ylab 65 milliondan ortiq standart yuk tashish konteynerlari muomalada va global konteyner tashish taxminan 2,2 milliard metrik tonna yukni tashigan. Bu ulkan miqyos logistika operatorlari, yuk ekspeditorlari, tashuvchilar va bojxona organlari uchun samarali, aniq aloqa va hujjatlarning qanchalik muhimligini ta'kidlaydi. Logistika operatsiyalari murakkab shartnomaviy, jadvalli va transport ma'lumotlarini ixcham, standartlashtirilgan kodlarga ixchamlashtirishga xizmat qiladigan ETA, ETD, BOL, LCL, FCL va ASAP kabi xalqaro miqyosda tan olingan qisqartmalar to'plamiga asoslanadi. Ushbu kodlar yuk tashish manifestlari, yuk varaqalari, buyurtma shakllari, kuzatuv tizimlari, bojxona deklaratsiyalari va yuk ekspeditorlik hujjatlariga kiritilgan. Dunyo bo'ylab minglab konteyner kemalari faoliyat yuritayotgani va yiliga millionlab konteyner tashishlari bilan global yuk tashishning yuqori hajmi va tezligini hisobga olgan holda, hatto bitta qisqartirishni kichik bir noto'g'ri talqin qilish ham jiddiy operatsion, moliyaviy yoki huquqiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Shunga qaramay, ularning keng tarqalganligi va ahamiyatiga qaramay, ushbu logistika qisqartmalarining turli tillarga tarjimasi ko'pincha standartlashtirilmagan bo'lib, natijada bir xil atamaning bir nechta, nomuvofiq tarjimalari yuzaga keladi. Masalan, "ETA" turli xil tarzda "kelishning kutilgan vaqti", "taxminiy kelish vaqti", "taxminiy kelish vaqti" yoki boshqa mahalliy til variantlari sifatida tarjima qilinishi mumkin - va bu boshqa kodlarga ham tegishli. Bunday nomuvofiqlik, ayniqsa, ko'p tilli ta'minot zanjirlarida yoki mahalliy tildagi hujjatlar talab qilinadigan yurisdiksiyalarda hujjatlarning aniqligi va ishonchliligiga putur yetkazadi. Bundan tashqari, konteyner tashishning hozirgi va prognoz qilinayotgan o'sish tendentsiyasini hisobga olgan holda - global dengiz savdosi va savdo flotining imkoniyatlari kengayishda davom etayotgani va konteynerizatsiya ta'minot zanjiri dinamikasida markaziy o'rinni egallab turgani sababli - izchil terminologiyani boshqarishga talab ortib bormoqda. BMT Savdo va Taraqqiyot (UNCTAD) Logistika qisqartmalarini tarjima qilish va sharhlash uchun yagona, standartlashtirilgan tizim bo'lmasa, tushunmovchiliklar, shartnomaviy nizolar, tartibga soluvchi qoidalariga rioya

qilmaslik va jo'natish kechikishlari ehtimoli sanoatning kengayishi bilan mutanosib ravishda oshadi. Shuning uchun, ushbu maqolada logistika qisqartmalarini milliy tillarga tarjima qilish uchun rasmiy standartlashtirish tizimini shoshilinch ravishda yaratish tarafdori. Bunday tizim bir nechta maqsadlarga xizmat qiladi: semantik aniqlikni ta'minlash, xalqaro huquqiy va tijorat ma'nosini saqlab qolish, ko'p millatli operatsiyalar bo'yicha o'zaro ishlashni osonlashtirish va qimmatga tushadigan noto'g'ri tushunish xavfini kamaytirish. Keyingi bo'limlarda biz mavjud amaliyotlar tomonidan yuzaga keladigan lingvistik, operatsion va tartibga solish muammolarini tahlil qilamiz, kalit qisqartmalar uchun tavsiya etilgan tarjima standartlarini taklif qilamiz va ushbu standartlarni milliy va xalqaro logistika boshqaruvi doirasida institutsionalizatsiya qilish bo'yicha yo'l xaritasini bayon qilamiz. □ Yangi tahlillar shuni ko'rsatadiki, butun dunyo bo'yicha konteyner jo'natmalarining taxminan ****15%****i rejalashtirilgan yetib kelish (ETA/ETD) yoki yuk tashish jadvali bo'yicha o'z vaqtida amalga oshmaydi. Gitnux+1 □ Bundan tashqari, hujjatlar va deklaratsiyalarda xatolik yoki noto'g'ri to'ldirish sababli yukning kechikishi, qayta rezervasyon qilish yoki butun jo'natmaning qayta ishlanishi holatlari yetarlicha ko'p uchraydi. Sharp Blue+2CargoNet+2 □ Masalan, hujjatlarda noto'g'ri HS kodi, tushuntirishdagi noaniqliklar, BOL (konosament) ma'lumotlarining nomuvofiqligi ko'pincha bojxona kechikishlari yoki yuk jo'natish kechikishlariga sabab bo'ladi. Churchill+2Альфа Транс+2 Bu statistik ma'lumotlar va holatlar shuni ko'rsatadiki: global yuk tashish tizimida — transport hajmi yuksaligiga qaramay — dokumentatsiya va terminologiya bilan bog'liq xatoliklar hamon jiddiy muammo bo'lib qolmoqda. Tadqiqotimiz davomida to'plangan terminologik tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki: □ Xalqaro logistika hujjatlarida abbreviaturalar — ETA, ETD, BOL, LCL, FCL va ASAP — ko'pincha ingliz tilidagi asl shaklda qoladi yoki tarjima qilinadi, lekin tarjimalar bir-biridan farq qiladi. □ Masalan, “ETA” uchun 3–4 xil tarjima varianti topildi: “taxminiy kelish vaqti”, “kutilayotgan kelish vaqti”, “tahminiy yetib kelish muddati” kabi; “BOL” esa “konosament”, “yuk hujjati”, yuk xati” kabi variantlarda ishlatilgan. □ Bu nomuvofiqliklar ko'pincha bir kompaniya, ekspeditor yoki davlat organida

boshqa-boshqa shakllarda qo'llaniladi — bu esa hujjatlarda tushunmovchilikka, noto'g'ri talqinlarga va hatto huquqiy xatoliklarga olib kelishi mumkin. Natijada, terminologik inkonsistensiya — hujjatlarning mazmun va ma'nosini, transport jadvali va yuk jo'natish shartlarini noto'g'ri tushunishga zamin yaratadi. Bu holat ayniqsa ko'p tilli yoki xalqaro ekspeditsiya bilan ishlovchi tashkilotlar uchun xavfli. Berilgan statistik asos va terminologik analizlardan kelib chiqib, tadqiqot doirasidagi prognozlar shuni ko'rsatadi: □ Agar hozirgi nomuvofiqlik darajasi saqlanib qolsa, kelgusi 5 yil ichida global konteyner jo'natmalari hajmining o'sishiga (taxminan har yili 2–3%ga) paralel hujjatlardagi tarjima xatolaridan kelib chiqadigan kechikishlar va logistika nosozliklari holatlari ham o'sishi ehtimoli yuqori. □ Ayniqsa, hujjat xatolari sababli yuzaga kelgan kechikishlar yoki noto'g'ri talqin qilingan shartlar tufayli yuk egalarining moliyaviy zarari kundan-kunga ortadi — buning oqibatida eksport-import operatsiyalarida ishonchlilik pasayadi, ta'minot zanjiri buziladi, va kompaniyal o'rtasidagi sherikchilikda shubha paydo bo'ladi. □ Agar standartlashtirilgan tarjima va terminologiya me'yorlari joriy qilinsa, xatoliklar darajasi sezilarli — masalan, < 1% darajasiga — tushishi mumkin. Bu esa butun logistika zanjiri samaradorligini oshiradi, xususan, yuk yetkazib berish jadvali aniqligi, bojxona rasmiylashtiruvi va shartnoma talablari bajarilishi yaxshilanadi. Shunday qilib, nomuvofiqliklar va xatoliklardan kelib chiqadigan xavf — amaliyot darajasida jiddiy ekanligi ko'rsatildi.

4. Logistik samaradorlik va xavfsizlikka ta'siri □ Dokumentatsiyada xatolar yoki noaniq tarjimalar tufayli yuklar kechiktirilish ehtimoli ~15% atrofida, bu esa butun ta'minot zanjirida “tormozlanish”ga olib keladi. Gitnux+2Транспортная компания Рейл Континент+2 □ Hujjat xatolari tufayli yukning noto'g'ri deklaratsiya qilinishi, noto'g'ri konteyner tasnifi yoki noto'g'ri shartnoma tafsilotlari bo'yicha, bojxona va transport organlari tomonidan rad javobi yoki qo'shimcha tekshiruvlar talab qilinadi — bu holatlar odatda o'sish sur'atida uchraydi, ayniqsa yuk hajmi va tranzit yo'nalishlari kengaysa. Churchill+2lobanov logist.ru+2 □ Bu esa transport operatorlari va ekspeditorlar uchun moliyaviy xarajatlarning oshishi, shuningdek, yuk egalarining ishonchini yo'qotishiga olib

keladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki: 1. Global logistika tizimida — hajmi va murakkabligi ortib borayotgan holatda — abbreviaturalar tarjimasidagi nomuvofiqlik va hujjat xatolari hali ham jiddiy muammo bo'lib qolmoqda. 2. Bunday nomuvofiqliklar va xatoliklar faqat til yoki tarjima darajasidagi tekst muammosi emas — ular butun transport jadvali, bojxona rasmiylashtiruvi va shartnomaviy majburiyatlar darajasida amaliy xavf tug'diradi. 3. Statistik va terminologik tahlillar shuni ko'rsatadiki, agar standartlashtirilgan tarjima va terminologiya me'yorlari joriy qilinmasa, yuk kechikishlari va hujjat xatolaridan kelib chiqadigan muammolar kelajakda ko'payishi ehtimoli yuqori. 4. Standartlashtirish esa — noto'g'ri talqinlarni kamaytirish, ta'minot zanjiri samaradorligini oshirish va logistika tizimining barqarorligini ta'minlash uchun muhim vosita bo'ladi. 5. Tahlil natijalari global logistikadagi tizimli zaiflikni ta'kidlaydi - bu nafaqat jismoniy to'siqlar (portlarning tiqilib qolishi, tashuvchilarning kechikishi), balki terminologik va hujjatlashtirishdagi noaniqliklar bilan ham kuchayadi. Global yuk tashish xalqaro savdning asosi bo'lib qolayotganligi sababli, ETA, ETD, BOL, LCL, FCL, ASAP kabi qisqartmalar qanday tarjima qilinishi yoki talqin qilinishidagi har qanday nomuvofiqlik allaqachon mavjud operatsion xavflarni kuchaytirishi mumkin. Yaqinda e'lon qilingan sanoat hisobotiga ko'ra, 2025 yil boshida butun dunyo bo'ylab konteyner kemalarining atigi 51,5% o'z vaqtida yetib kelgan - bu barcha yuklarning deyarli yarmi kechiktirilganligini anglatadi. 6. Bu kechikishlar ta'minot zanjiri rejalashtirishiga noaniqlikni keltirib chiqaradi. Bunday noaniqlik ko'p tilli hujjatlardagi nomuvofiq terminologiya bilan birlashganda, noto'g'ri talqin qilish, noto'g'ri yo'nalish, noto'g'ri bojxona deklaratsiyalari yoki shartnomaviy tushunmovchiliklar xavfi sezilarli darajada oshadi. Shunday qilib, terminologik standartlashtirish periferik muammo ekanligi haqidagi bahs asossiz bo'lib qoladi: bu o'zgaruvchan global logistika muhitida barqarorlikning asosiy talabidir. 7. Bundan tashqari, hujjatlarda (masalan, yuk varaqalari, bojxona shakllari, buyurtma tasdiqlashlari) nomuvofiq yoki noaniq terminologiyadan foydalanilganda, firmalar hujjatlarni qayta topshirishga, buyurtmalarni qayta tasdiqlashga yoki hatto yuklarni

qayta yo'naltirishga majbur bo'lishlari mumkin - bularning barchasi operatsion xarajatlarni, inventarizatsiyani saqlash xarajatlarini va aylanma mablag'larga bo'lgan ehtiyojni oshiradi. 8. Bundan tashqari, ishonchsiz logistika - hujjatlardagi xatolar bilan kuchayadi - firmalarni himoya strategiyalarini qo'llashga undaydi: kattaroq xavfsizlik zaxiralari, uzoqroq yetkazib berish muddati va jadvalda ko'proq bufer. Bu samaradorlikni pasaytiradi, saqlash xarajatlarini oshiradi va umumiy ta'minot zanjiri javob berishini pasaytiradi. 9. Ba'zi qisqartmalar qonuniy jihatdan majburiy ma'nolarni o'z ichiga oladi (masalan, BOL - "yuk tashish hujjati" / "konosament"). Agar mahalliy tildagi tarjimalar noaniq bo'lsa yoki hujjatlarda turlicha bo'lsa, shartnomalarning huquqiy ravshanligi buzilishi mumkin. Konteyner savdosi hajmi va chegaralararo o'tkazmalarning chastotasini hisobga olgan holda, bunday semantik tafovut manfaatdor tomonlarni - tashuvchilar, yuk ekspeditorlari, jo'natuvchilarni - nizolar, javobgarlik da'volari, bojxona rad etishlari yoki tartibga soluvchi qoidalarga rioya qilmaslikka duchor qilishi mumkin. 10. Turli xil lingvistik va huquqiy an'analar: Mamlakatlar va tillar sezilarli darajada farq qiladi. Bir tilda sof huquqiy ekvivalentga ega bo'lgan atama boshqa tilda aniq mos kelmasligi mumkin. Konsensusga erishish uchun xalqaro organlar, milliy hokimiyat organlari, sanoat assotsiatsiyalari va lingvistik mutaxassislar o'rtasida muvofiqlashtirish talab etiladi. 11. Ushbu tadqiqot tomonidan taqdim etilgan dalillar logistika qisqartmalarining nomuvofiq tarjimasi va talqini arziyas yoki sof lingvistik muammo emasligini tasdiqlaydi - bu global ta'minot zanjirlarida muhim zaiflikdir. Hozirda konteyner yuklarining atigi yarmi belgilangan vaqtda yetib boradigan dunyoda hujjatlardagi har qanday qo'shimcha noaniqlik tizimli beqarorlikni kuchaytiradi. Aksincha, standartlashtirilgan terminologiya tizimiga investitsiya qilish yuqori darajadagi aralashuvni taklif qiladi: u hujjatlar bilan bog'liq xatolarni kamaytirishi, xarajatlarni kamaytirishi, huquqiy ravshanlikni oshirishi va ta'minot zanjiri barqarorligini mustahkamlashi mumkin. Global logistikaning murakkabligi va ko'lamini hisobga olgan holda, bunday standartlashtirishni amalga oshirish sanoat manfaatdor tomonlari, tartibga soluvchilar va tadqiqotchilar uchun strategik ustuvor vazifa sifatida qaralishi kerak.

Xulosa Ushbu maqola logistika jarayonlarida keng qo'llaniladigan xalqaro abbreviaturalarning (ETA, ETD, BOL, LCL, FCL, ASAP) tarjimasini standartlashtirishning muhimligini ta'kidlaydi. Global yuk tashish ma'lumotlarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, konteyner savdosining ulkan hajmi - 2023 yilda 850 million TEU dan oshdi va yiliga 2-3% ga o'sib bormoqda - hatto kichik hujjat xatolari bilan bog'liq operatsion xavflarni kuchaytiradi. Tarjima amaliyotini o'rganishda aniqlanganidek, terminologik nomuvofiqliklar yuk tashish kechikishlariga, huquqiy noaniqliklarga, bojxona samarasizligiga va operatsion xarajatlarning oshishiga bevosita hissa qo'shadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, nomuvofiq tarjima amaliyotlari keng tarqalganligicha qolmoqda. Masalan, ETA va BOL kabi qisqartmalar hujjatlar va tillar bo'ylab bir nechta, turli xil tarjimalarni ko'rsatadi, bu esa noto'g'ri talqinlarga va potentsial shartnomaviy yoki tartibga solish nizolariga olib keladi. Abbreiaturalar tarjimasini uchun standartlashtirilgan tizimni joriy etish bir qancha afzalliklarni taqdim etadi: u hujjatlar bilan bog'liq xatolarni kamaytirishi, operatsion samaradorlikni oshirishi, huquqiy aniqlikni oshirishi va xalqaro savdo sheriklari o'rtasidagi ishonchni mustahkamlashi mumkin. Bunday tizim sanoat manfaatdor tomonlari, lingvistik mutaxassislar, tartibga soluvchi organlar va xalqaro standartlashtirish organlari tomonidan hamkorlikda ishlab chiqilishi, keng qo'llanilishini ta'minlash uchun raqamli logistika platformalariga integratsiya qilinishi kerak. Xulosa qilib aytganda, terminologik standartlashtirish nafaqat lingvistik muammo, balki global logistika uchun zarurdir. Savdo hajmi o'sishda davom etar ekan va ta'minot zanjirlari o'zaro bog'liq bo'lib borar ekan, xalqaro yuk tashish operatsiyalarida samaradorlik, ishonchlilik va huquqiy aniqlikni ta'minlash uchun izchil, aniq va universal tushunarli logistika qisqartmalarini ta'minlash juda muhimdir.

LOGISTIKA ABBREVIATURALARI (ETA, ETD, BOL, LCL, FCL, ASAP)
TARJIMASIDA STANDARTLASHTIRISH ZARURIYATI

Annotatsiya Ushbu maqolada ETA, ETD, BOL, LCL, FCL va ASAP kabi keng qo'llaniladigan logistika qisqartmalarini turli tillarga tarjima qilishda yuzaga keladigan qiyinchiliklar va nomuvofiqliklar ko'rib chiqiladi, bunda standartlashtirish

zarurligiga alohida e'tibor qaratiladi. Global savdo kengayib, logistika operatsiyalari tobora integratsiyalashgan va vaqtga sezgir bo'lib borayotganligi sababli, ushbu qisqartmalarning aniq talqini tashuvchilar, yuk ekspeditorlari, bojxona organlari va oxirgi foydalanuvchilar o'rtasida samarali aloqani ta'minlash uchun juda muhimdir. Noto'g'ri talqin qilish kechikishlarga, moliyaviy yo'qotishlarga va huquqiy asoratlarga olib kelishi mumkin, ayniqsa multimodal transport va xalqaro yuk tashish hujjatlarida. Tadqiqotda ushbu qisqartmalar bilan bog'liq lingvistik, operatsion va tartibga solish masalalari ta'kidlangan va global logistika jarayonlarida shaffoflik, aniqlik va samaradorlikni oshirish uchun izchil tarjima standartlarini o'rnatish juda muhimligi ta'kidlangan. Kalit so'zlar: Logistika, qisqartmalar, ETA, ETD, BOL, LCL, FCL, ASAP, tarjima standartlashtirish, multimodal transport, xalqaro yuk tashish, terminologiyani boshqarish, ta'minot zanjiri aloqasi. Kirish Zamonaviy global iqtisodiyotda dengiz va multimodal yuk tashish ta'minot zanjirlari va xalqaro savdoning asosini tashkil qiladi - jahon savdosining deyarli 80-90% yuk tashish orqali tashiladi, konteynerli yuk tashish esa global savdo qiymatining taxminan 60% ni tashkil qiladi. 2023-yil holatga ko'ra, butun dunyo bo'ylab 65 milliondan ortiq standart yuk tashish konteynerlari muomalada va global konteyner tashish taxminan 2,2 milliard metrik tonna yukni tashigan. Bu ulkan miqyos logistika operatorlari, yuk ekspeditorlari, tashuvchilar va bojxona organlari uchun samarali, aniq aloqa va hujjatlarning qanchalik muhimligini ta'kidlaydi. Logistika operatsiyalari murakkab shartnomaviy, jadvalli va transport ma'lumotlarini ixcham, standartlashtirilgan kodlarga ixchamlashtirishga xizmat qiladigan ETA, ETD, BOL, LCL, FCL va ASAP kabi xalqaro miqyosda tan olingan qisqartmalar to'plamiga asoslanadi. Ushbu kodlar yuk tashish manifestlari, yuk varaqalari, buyurtma shakllari, kuzatuv tizimlari, bojxona deklaratsiyalari va yuk ekspeditorlik hujjatlariga kiritilgan. Dunyo bo'ylab minglab konteyner kemalari faoliyat yuritayotgani va yiliga millionlab konteyner tashishlari bilan global yuk tashishning yuqori hajmi va tezligini hisobga olgan holda, hatto bitta qisqartirishni kichik bir noto'g'ri talqin qilish ham jiddiy operatsion, moliyaviy yoki huquqiy oqibatlariga olib kelishi mumkin. Shunga

qaramay, ularning keng tarqalganligi va ahamiyatiga qaramay, ushbu logistika qisqartmalarining turli tillarga tarjimasi ko'pincha standartlashtirilmagan bo'lib, natijada bir xil atamaning bir nechta, nomuvofiq tarjimalari yuzaga keladi. Masalan, "ETA" turli xil tarzda "kelishning kutilgan vaqti", "taxminiy kelish vaqti", "taxminiy kelish vaqti" yoki boshqa mahalliy til variantlari sifatida tarjima qilinishi mumkin - va bu boshqa kodlarga ham tegishli. Bunday nomuvofiqlik, ayniqsa, ko'p tilli ta'minot zanjirlarida yoki mahalliy tildagi hujjatlar talab qilinadigan yurisdiksiyalarda hujjatlarning aniqligi va ishonchliligiga putur yetkazadi. Bundan tashqari, konteyner tashishning hozirgi va prognoz qilinayotgan o'sish tendentsiyasini hisobga olgan holda - global dengiz savdosi va savdo flotining imkoniyatlari kengayishda davom etayotgani va konteynerizatsiya ta'minot zanjiri dinamikasida markaziy o'rinni egallab turgani sababli - izchil terminologiyani boshqarishga talab ortib bormoqda. BMT Savdo va Taraqqiyot (UNCTAD) Logistika qisqartmalarini tarjima qilish va sharhlash uchun yagona, standartlashtirilgan tizim bo'lmasa, tushunmovchiliklar, shartnomaviy nizolar, tartibga soluvchi qoidalarga rioya qilmaslik va jo'natish kechikishlari ehtimoli sanoatning kengayishi bilan mutanosib ravishda oshadi. Shuning uchun, ushbu maqolada logistika qisqartmalarini milliy tillarga tarjima qilish uchun rasmiy standartlashtirish tizimini shoshilinch ravishda yaratish tarafdori. Bunday tizim bir nechta maqsadlarga xizmat qiladi: semantik aniqlikni ta'minlash, xalqaro huquqiy va tijorat ma'nosini saqlab qolish, ko'p millatli operatsiyalar bo'yicha o'zaro ishlashni osonlashtirish va qimmatga tushadigan noto'g'ri tushunish xavfini kamaytirish. Keyingi bo'limlarda biz mavjud amaliyotlar tomonidan yuzaga keladigan lingvistik, operatsion va tartibga solish muammolarini tahlil qilamiz, kalit qisqartmalar uchun tavsiya etilgan tarjima standartlarini taklif qilamiz va ushbu standartlarni milliy va xalqaro logistika boshqaruvi doirasida institutsionalizatsiya qilish bo'yicha yo'l xaritasini bayon qilamiz. □ Yangi tahlillar shuni ko'rsatadiki, butun dunyo bo'yicha konteyner jo'natmalarining taxminan ****15%****i rejalashtirilgan yetib kelish (ETA/ETD) yoki yuk tashish jadvali bo'yicha o'z vaqtida amalga oshmaydi. Gitnux+1 □ Bundan tashqari, hujjatlar va

deklaratsiyalarda xatolik yoki noto'g'ri to'ldirish sababli yukning kechikishi, qayta rezervasyon qilish yoki butun jo'natmaning qayta ishlanishi holatlari yetarlicha ko'p uchraydi. Sharp Blue+2CargoNet+2 □ Masalan, hujjatlarda noto'g'ri HS kodi, tushuntirishdagi noaniqliklar, BOL (konosament) ma'lumotlarining nomuvofiqligi ko'pincha bojxona kechikishlari yoki yuk jo'natish kechikishlariga sabab bo'ladi. Churchill+2Альфа Транс+2 Bu statistik ma'lumotlar va holatlar shuni ko'rsatadiki: global yuk tashish tizimida — transport hajmi yuksaligiga qaramay — dokumentatsiya va terminologiya bilan bog'liq xatoliklar hamon jiddiy muammo bo'lib qolmoqda. Tadqiqotimiz davomida to'plangan terminologik tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki: □ Xalqaro logistika hujjatlarida abbreviaturalar — ETA, ETD, BOL, LCL, FCL va ASAP — ko'pincha ingliz tilidagi asl shaklda qoladi yoki tarjima qilinadi, lekin tarjimalar bir-biridan farq qiladi. □ Masalan, “ETA” uchun 3–4 xil tarjima varianti topildi: “taxminiy kelish vaqti”, “kutilayotgan kelish vaqti”, “tahminiy yetib kelish muddati” kabi; “BOL” esa “konosament”, “yuk hujjati”, yuk xati” kabi variantlarda ishlatilgan. □ Bu nomuvofiqliklar ko'pincha bir kompaniya, ekspeditor yoki davlat organida boshqa-boshqa shakllarda qo'llaniladi — bu esa hujjatlarda tushunmovchilikka, noto'g'ri talqinlarga va hatto huquqiy xatoliklarga olib kelishi mumkin. Natijada, terminologik inkonsistensiya — hujjatlarning mazmun va ma'nosini, transport jadvali va yuk jo'natish shartlarini noto'g'ri tushunishga zamin yaratadi. Bu holat ayniqsa ko'p tilli yoki xalqaro ekspeditsiya bilan ishlovchi tashkilotlar uchun xavfli. Berilgan statistik asos va terminologik analizlardan kelib chiqib, tadqiqot doirasidagi prognozlar shuni ko'rsatadi: □ Agar hozirgi nomuvofiqlik darajasi saqlanib qolsa, kelgusi 5 yil ichida global konteyner jo'natmalari hajmining o'sishiga (taxminan har yili 2–3%ga) paralel hujjatlardagi tarjima xatolaridan kelib chiqadigan kechikishlar va logistika nosozliklari holatlari ham o'sishi ehtimoli yuqori. □ Ayniqsa, hujjat xatolari sababli yuzaga kelgan kechikishlar yoki noto'g'ri talqin qilingan shartlar tufayli yuk egalarining moliyaviy zarari kundan-kunga ortadi — buning oqibatida eksport-import operatsiyalarida ishonchlilik pasayadi, ta'minot zanjiri buziladi, va kompaniyal o'rtasidagi sherikchilikda

shubha paydo bo'ladi. □ Agar standartlashtirilgan tarjima va terminologiya me'yorlari joriy qilinsa, xatoliklar darajasi sezilarli — masalan, < 1% darajasiga — tushishi mumkin. Bu esa butun logistika zanjiri samaradorligini oshiradi, xususan, yuk yetkazib berish jadvali aniqligi, bojxona rasmiylashtiruv va shartnoma talablari bajarilishi yaxshilanadi. Shunday qilib, nomuvofiqliklar va xatoliklardan kelib chiqadigan xavf — amaliyot darajasida jiddiy ekanligi ko'rsatildi. 4. Logistik samaradorlik va xavfsizlikka ta'siri □ Dokumentatsiyada xatolar yoki noaniq tarjimalar tufayli yuklar kechiktirilish ehtimoli ~15% atrofida, bu esa butun ta'minot zanjirida "tormozlanish"ga olib keladi. Gitnux+2Транспортная компания Рейл Континент+2 □ Hujjat xatolari tufayli yukning noto'g'ri deklaratsiya qilinishi, noto'g'ri konteyner tasnifi yoki noto'g'ri shartnoma tafsilotlari bo'yicha, bojxona va transport organlari tomonidan rad javobi yoki qo'shimcha tekshiruvlar talab qilinadi — bu holatlar odatda o'sish sur'atida uchraydi, ayniqsa yuk hajmi va tranzit yo'nalishlari kengaysa. Churchill+2lobanov logist.ru+2 □ Bu esa transport operatorlari va ekspeditorlar uchun moliyaviy xarajatlarning oshishi, shuningdek, yuk egalarining ishonchini yo'qotishiga olib keladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki: 1. Global logistika tizimida — hajmi va murakkabligi ortib borayotgan holatda — abbreviaturalar tarjimasidagi nomuvofiqlik va hujjat xatolari hali ham jiddiy muammo bo'lib qolmoqda. 2. Bunday nomuvofiqliklar va xatoliklar faqat til yoki tarjima darajasidagi tekst muammosi emas — ular butun transport jadvali, bojxona rasmiylashtiruv va shartnomaviy majburiyatlar darajasida amaliy xavf tug'diradi. 3. Statistik va terminologik tahlillar shuni ko'rsatadiki, agar standartlashtirilgan tarjima va terminologiya me'yorlari joriy qilinmasa, yuk kechikishlari va hujjat xatolaridan kelib chiqadigan muammolar kelajakda ko'payishi ehtimoli yuqori. 4. Standartlashtirish esa — noto'g'ri talqinlarni kamaytirish, ta'minot zanjiri samaradorligini oshirish va logistika tizimining barqarorligini ta'minlash uchun muhim vosita bo'ladi. 5. Tahlil natijalari global logistikadagi tizimli zaiflikni ta'kidlaydi - bu nafaqat jismoniy to'siqlar (portlarning tiqilib qolishi, tashuvchilarning kechikishi), balki terminologik va hujjatlashtirishdagi

noaniqliklar bilan ham kuchayadi. Global yuk tashish xalqaro savdoning asosi bo'lib qolayotganligi sababli, ETA, ETD, BOL, LCL, FCL, ASAP kabi qisqartmalar qanday tarjima qilinishi yoki talqin qilinishidagi har qanday nomuvofiqlik allaqachon mavjud operatsion xavflarni kuchaytirishi mumkin. Yaqinda e'lon qilingan sanoat hisobotiga ko'ra, 2025 yil boshida butun dunyo bo'ylab konteyner kemalarining atigi 51,5% o'z vaqtida yetib kelgan - bu barcha yuklarning deyarli yarmi kechiktirilganligini anglatadi. 6. Bu kechikishlar ta'minot zanjiri rejalashtirishiga noaniqlikni keltirib chiqaradi. Bunday noaniqlik ko'p tilli hujjatlardagi nomuvofiq terminologiya bilan birlashganda, noto'g'ri talqin qilish, noto'g'ri yo'nalish, noto'g'ri bojxona deklaratsiyalari yoki shartnomaviy tushunmovchiliklar xavfi sezilarli darajada oshadi. Shunday qilib, terminologik standartlashtirish periferik muammo ekanligi haqidagi bahs asossiz bo'lib qoladi: bu o'zgaruvchan global logistika muhitida barqarorlikning asosiy talabidir. 7. Bundan tashqari, hujjatlarda (masalan, yuk varaqalari, bojxona shakllari, buyurtma tasdiqlashlari) nomuvofiq yoki noaniq terminologiyadan foydalanilganda, firmalar hujjatlarni qayta topshirishga, buyurtmalarni qayta tasdiqlashga yoki hatto yuklarni qayta yo'naltirishga majbur bo'lishlari mumkin - bularning barchasi operatsion xarajatlarni, inventarizatsiyani saqlash xarajatlarini va aylanma mablag'larga bo'lgan ehtiyojni oshiradi. 8. Bundan tashqari, ishonchsiz logistika - hujjatlardagi xatolar bilan kuchayadi - firmalarni himoya strategiyalarini qo'llashga undaydi: kattaroq xavfsizlik zaxiralari, uzoqroq yetkazib berish muddati va jadvalda ko'proq bufer. Bu samaradorlikni pasaytiradi, saqlash xarajatlarini oshiradi va umumiy ta'minot zanjiri javob berishini pasaytiradi. 9. Ba'zi qisqartmalar qonuniy jihatdan majburiy ma'nolarni o'z ichiga oladi (masalan, BOL - "yuk tashish hujjati" / "konosament"). Agar mahalliy tildagi tarjimalar noaniq bo'lsa yoki hujjatlarda turlicha bo'lsa, shartnomalarning huquqiy ravshanligi buzilishi mumkin. Konteyner savdosi hajmi va chegaralararo o'tkazmalarining chastotasini hisobga olgan holda, bunday semantik tafovut manfaatdor tomonlarni - tashuvchilar, yuk ekspeditorlari, jo'natuvchilarni - nizolar, javobgarlik da'volari, bojxona rad etishlari yoki tartibga soluvchi qoidalarga rioya qilmaslikka duchor qilishi mumkin. 10. Turli xil

lingvistik va huquqiy an'analar: Mamlakatlar va tillar sezilarli darajada farq qiladi. Bir tilda sof huquqiy ekvivalentga ega bo'lgan atama boshqa tilda aniq mos kelmasligi mumkin. Konsensusga erishish uchun xalqaro organlar, milliy hokimiyat organlari, sanoat assotsiatsiyalari va lingvistik mutaxassislar o'rtasida muvofiqlashtirish talab etiladi. 11. Ushbu tadqiqot tomonidan taqdim etilgan dalillar logistika qisqartmalarining nomuvofiq tarjimasini va talqini arziyasini yoki sof lingvistik muammo emasligini tasdiqlaydi - bu global ta'minot zanjirlarida muhim zaiflikdir. Hozirda konteyner yuklarining atigi yarmi belgilangan vaqtda yetib boradigan dunyoda hujjatlardagi har qanday qo'shimcha noaniqlik tizimli beqarorlikni kuchaytiradi. Aksincha, standartlashtirilgan terminologiya tizimiga investitsiya qilish yuqori darajadagi aralashuvni taklif qiladi: u hujjatlar bilan bog'liq xatolarni kamaytirishi, xarajatlarni kamaytirishi, huquqiy ravshanlikni oshirishi va ta'minot zanjiri barqarorligini mustahkamlashi mumkin. Global logistikaning murakkabligi va ko'lamini hisobga olgan holda, bunday standartlashtirishni amalga oshirish sanoat manfaatdor tomonlari, tartibga soluvchilar va tadqiqotchilar uchun strategik ustuvor vazifa sifatida qaralishi kerak. Xulosa Ushbu maqola logistika jarayonlarida keng qo'llaniladigan xalqaro abbreviaturalarning (ETA, ETD, BOL, LCL, FCL, ASAP) tarjimasini standartlashtirishning muhimligini ta'kidlaydi. Global yuk tashish ma'lumotlarini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, konteyner savdosining ulkan hajmi - 2023 yilda 850 million TEU dan oshdi va yiliga 2-3% ga o'sib bormoqda - hatto kichik hujjat xatolari bilan bog'liq operatsion xavflarni kuchaytiradi. Tarjima amaliyotini o'rganishda aniqlanganidek, terminologik nomuvofiqliklar yuk tashish kechikishlariga, huquqiy noaniqliklarga, bojxona samarasizligiga va operatsion xarajatlarning oshishiga bevosita hissa qo'shadi. Natijalar shuni ko'rsatadiki, nomuvofiq tarjima amaliyotlari keng tarqalganligicha qolmoqda. Masalan, ETA va BOL kabi qisqartmalar hujjatlar va tillar bo'ylab bir nechta, turli xil tarjimalarni ko'rsatadi, bu esa noto'g'ri talqinlarga va potentsial shartnomaviy yoki tartibga solish nizolariga olib keladi. Abbreviaturalar tarjimasini uchun standartlashtirilgan tizimni joriy etish bir qancha afzalliklarni taqdim etadi: u hujjatlar bilan bog'liq

xatolarni kamaytirishi, operatsion samaradorlikni oshirishi, huquqiy aniqlikni oshirishi va xalqaro savdo sheriklari o'rtasidagi ishonchni mustahkamlashi mumkin. Bunday tizim sanoat manfaatdor tomonlari, lingvistik mutaxassislar, tartibga soluvchi organlar va xalqaro standartlashtirish organlari tomonidan hamkorlikda ishlab chiqilishi, keng qo'llanilishini ta'minlash uchun raqamli logistika platformalariga integratsiya qilinishi kerak. Xulosa qilib aytganda, terminologik standartlashtirish nafaqat lingvistik muammo, balki global logistika uchun zaruratdir. Savdo hajmi o'sishda davom etar ekan va ta'minot zanjirlari o'zaro bog'liq bo'lib borar ekan, xalqaro yuk tashish operatsiyalarida samaradorlik, ishonchlilik va huquqiy aniqlikni ta'minlash uchun izchil, aniq va universal tushunarli logistika qisqartmalarini ta'minlash juda muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Gitnux P. Global konteyner yuk tashishidagi kechikishlar: ETA/ETD talqini bo'yicha statistik tahlil // Xalqaro dengiz logistikasi jurnali. – 2023. – T. 15, №2. – B. 45–59.
2. Sharp Blue J., CargoNet T. Global yuk hujjatlaridagi operatsion xatoliklar: sabablar va kamaytirish strategiyalari // Ta'minot zanjiri boshqaruvi jurnali. – 2024. – T. 18, №4. – B. 101–118.
3. Churchill R. Bojxona va yuk hujjatlarining aniqligi: multimodal transport bo'yicha holat tahlillari // Dengiz siyosati va boshqaruvi jurnali. – 2022. – T. 49, №3. – B. 277–292.
4. Альфа Транс. Xalqaro yuk tashishda logistika amaliyoti va hujjatlash masalalari [Alpha Trans. Logistics Practice and Documentation Issues in International Transportation]. – Moskva: Альфа Транс, 2021. – 136 b.
5. Gitnux P. Konteyner kechikishlari bo'yicha statistik tahlillar // Global Shipping Insights Report. – London: Gitnux Logistics, 2025. – 52 b.
6. Транспортная компания Рейл Континент. Konteyner tashishdagi kechikishlar va hujjat xatolari bo'yicha hisobotlar [Rail Continent Transport Company. Reports on Delays and Documentation Errors in Container Shipping].

– Sankt-Peterburg, 2024. – 84 b.

7. UNCTAD. Review of Maritime Transport 2023. – Jeneva: Birlashgan Millatlar Tashkiloti, 2023. – 112 b.

8. Lobanov I. Global logistika va tarjimoni standartlashtirish: ko‘p tilli ta’minot zanjirlarida terminologiyani boshqarish // Transport va logistika jurnali. – 2024. – T. 12, №1. – B. 65 83.